

1992-ci ilin fevralı... O gecə qış da ən sərt üzünü göstərdi, dizə qədər yağan qar yalnız torpağı yox, ürəkləri də üşütdü. Xocalıda günahsız körpələr, qadınlar, qocalar amansızlıqla qətlə yetirildi.

Xocalı sakini Valeh Hüseynovun həyat hekayəsi bir insanın yox, bir millətin yaddasıdır. Lakin yaşadığı faciə, əsirlik onu sındırmadı. Əksinə, onu mübarizə çevirdi. “Əsir düşdüm, sınımadım, ac qaldım. Amma ruhum əsir olmadı” - Valeh söhbətə başlayır:

– Xocalı 1988-ci ildən 1992-ci ilədək düz 4 il mühasirədə qaldı. Cəmilli, Kosalar, Kərkicahan, Quşçular, Malıbəyli kəndləri yandırıldıqca növbənin Xocalıya çatdığını hiss edirdik. Ermənilər Xocalıya hər bir cığırdan hücumə keçirdilər. Bu zaman küçə döyüşləri başladı. Xocalı camaatı kiçik dəstələr yaradıb ov tufəngi və digər yüngül silahlarla silahlanaraq erməni yaraqlılarına qarşı qəhrəmancasına döyüşürdü. Qadınlar da kişilərə kömək göstərirdi.

sobanı qırılmış əllərimlə yenidən düzəltməyə məcbur etdilər. Barmaqlarım yanmasın deyə əynimdən çıxarmağa çalışdığım cırılmış köynəkdən istifadə etmək istədiyimi görəndə imkan vermədilər və əllərimi sobaya yapışdırdılar. Əllərim o qədər yanıbmışdı ki, sərinləməsi üçün divardakı soyuq dəmirdən tutdum. Bu an əllərim dəmirə yapışdı. Bunu görərmənilər ayaqlarımdan tutaraq özlərinə sarı çəkəndə əllərimin dərisi buz tutmuş dəmir boruya yapışmış qaldı.

“Cismim əsir oldu, ruhum isə azad”

Təsəvvür edin ki, biz kiçik silahlarla tank, PDM, zirehli texnikalar və minaatanlara qarşı vuruşurduq.

Valeh vurğulayır ki, qeyri-bərabər döyüşdə Xocalını tərk etməkdən başqa çarələri qalmayıb. Ona görə də Kətik meşəsinə üz tutublar və Tərtər çayı ilə Qarqar çayının kəsişdiyi yerdən keçməli olublar: "Biz cavanlar oradan qadınları, uşaqları, yaşlıları keçirmək məcburiyyətində idik. 23 yaşım vardı və 4 ay idi ki, ailə həyatı qurmuşdum. Həyat yoldaşım Səadətə birlikdə o qarlı, şaxtalı havada Kətik meşəsinə çatdıq. Meşənin yolları o qədər çətin və enişli-yoxuşlu idi ki, qar yağması bu çətinliyi daha da artırırmışdı. Burada bir çox insan donaraq, digərləri isə erməni gülləsinə tuş gələrək həlak oldu. Ermənilər qaçarkən Kətik meşəsindən keçəcəyimizi bildikləri üçün buranı mütəmadi atəş altında saxlayırdılar. Səhərə qədər dayanmadan getdik, Əsgərana çatanda ermənilər bizi zirehli maşınlardan atəşə tutdular. Qadın, qoca, uşaq demədən hər kəsi güllələdilər. Qaçarkən az sayda sağ qalanlar da pərən-pərən düşdülər. Məsləhət bildik ki, həyat yoldaşım Səadət, digər qadın və uşaqlarla birgə Əsgəranda Ağdama getsinlər. Özüm isə yenidən döyüşə qatıldım. Bir neçə saatdan sonra atışma dayandı, yaralanmadan xilas oldum, bir neçə yoldaşla Ağdamın Şelli kəndinə çatmağımıza az qalmışdı ki, Səadətdən xəbər aldım. Dedilər ki, Səadət orada qalıb gələ bilməyib. Onu gətirmək üçün yenidən geri qayıtmalı oldum. Səadət 12 nəfər qadın və uşaqla birgə dərədə gizlənmışdi. Qayıdarkən heç birində təqət qalmamışdı. Qaraqaya kəndinə çatmağa az qalmışdı ki, dörd tərəfdən mühasirə altına alınaraq atəşə məruz qaldıq. Səadət qarın nahiyyəsindən güllə yarası aldı və elə orada da şəhid oldu. Həyat yoldaşımın cəsədini götürmək üçün orada qaldım, təxminən iki saat gülləbaran altında gözlədim. Atışma dayandı və ermənilər hər tərəfdən bizə yaxınlaşmağa başladılar. Gülləm qurtarmışdı. Ermənilərdən bir cavan oğlan bizim yanımıza yaxınlaşanda belimdəki bıçağı çıxarıb onun üzərinə doğru hərəkət etdim. Onun qaçmağına baxmayaraq dalınca getdim. Bu vaxt başqa bir erməni silahın süngüsü ilə başıma zərbə endirdi, huşumu itirdim. Gözümü açdığım zaman yerə sərilmişdim, məni qəddarcasına döyürdülər. Sonra sağ qalanları əsir götürdülər”.

Valehi Ağdamla Əsgəran arasındakı kəndə apararaq zirzəmiyə salırlar. Martin 6-da Allahverdi Bağirovun dəstəsi Əsgəran istiqamətində hücumə keçir. Ermənilərdən biri Valehi öldürmək istəyəndə digəri “atma, yaxındadırlar, güllənin səsinə eşidəcəklər” deyərək imkan vermir. Valehi avtomatın qundağı ilə vururlar. Altı gün orada çox pis vəziyyətdə qalır. Martin 12-də gəlib görürlər ki, sağdır. Sürüyə-sürüyə apararaq 50-60 metrlik təpədən aşağı atırlar. Ermənilər Valehin öldüyünü zənn edirlər. Səhər gün görürlər ki, Valeh sağdır. Yenidən onu Əsgərana gətirirlər. Valeh bu dəfə qohum-tanışlarını - həyat yoldaşının əmisi Məhəmmədi və qonşuları Ələmdar kişini girovluqda görür. Amma onlar ağır işgəncələrə məruz qaldığına görə əvvəl Valehi tanıyırlar.

Həmsöhbətim əsir düşdüyü anlardan söz açaraq bildirir ki, həmin vaxt həyatının ən ağır anlarını yaşayıb. Danışdıqca söhbətimizə fasilə verib, köks ötürür. Kədərli baxışları ilə gözlərini bir nöqtəyə dikərək bir anlığa xəyallara dalır. O günləri yenidən xatırlamaq istəməsə də, əsirlikdə olduğu 27 günün əzab-əziyyətlə və olmazın işgəncələrlə keçdiyini dilə gətirirərək söhbətinə davam edir:

– “Uşağa, qadına, qocaya fərq qoymadan işgəncə verirdilər. İlk əvvəl məni döyüb kəlbətinlə dırnaqlarımı çıxarıb, dişlərimi qırıdılar. Təqətsizlikdən odun sobasının üstünə yıxıldım. Yerə aşan qaynar

Həmin dəhşətli ağrıları sanki bu gün də yaşayıram. Sonuncu işgəncələri isə sıxdıqları maye nəticəsində sol gözümün görmə qabiliyyətini itirdim.

Musiqiçi-gitara ifaçısı olduğu üçün əsir vaxtı ermənilər Valehin barmaqlarını qırırlar. Əllərini də tam yandırandan sonra soruşurlar ki, indi ifa edə biləcəksənmi Qarabağ şikəstəsini? Hər gün yaralar olan yerə vururlar ki, yara bitməsin, yenidən açılsın. Onun ağrıları isə daha dözülməz olur.

Valeh dərindən ah çəkərək əsirlikdən azad olunmasını belə xatırlayır: “Bir gecə məni hədələyərək dedilər ki, sabah sənin ətinə, qulağını, burnunu kəsib, özünə yedirdəcəyik, gözlərini çıxaracağıq. Demək olar ki, işgəncələrdən cana doymuşdum. Bizim səhhətimizi hərdənbir yoxlamaq üçün həkim gətirirdilər. Bu zaman verilən dərmanlardan bir ovuc içərək bu əzablara son vermək istədim. Lakin o qədər qan qusdum ki, dərmanları qəbul edə bilmədim. Bir gecədə saçlarım ağardı. Günorta saatları idi, saxlanıldığımız otağın qapısı açıldı. Vitali Balasanyan və yanında bir neçə erməni əsgəri içəri daxil oldu. Şəkli-məni göstərdilər ki, bu sənənsənmi? Təsdiqlədim. Özümə əlaqəli bir neçə sual verib getdilər. Axşamçağı geri gəlib mənim üz-gözümün qanını təmizləyib, əynimə əsgər paltarı geyindirərək maşına mindirdilər. Bu vaxt arxadan biri səsləndi ki, sən Valehsən? Danışığından azərbaycanlı olduğunu anladım. Həmin adam Milli Qəhrəman Allahverdi Bağirovun döyüş yoldaşı Zahid Qarayev idi. Məni əsirlikdə olan 3 erməni ilə dəyişmişdilər. Beləcə 27 gün cəhənnəm əzabı gördüyüm əsirlikdən azad oldum”.

Əsirlikdən azad edildikdən sonra Gəncədə xəstəxanaya yerləşdirilən Valeh 4 il müalicə olunur. Nəhayət, həkimlər Valehin barmaqlarının fəaliyyətini yenidən bərpa edirlər. “Gitarada ifa etmək istəyirdim, amma sağalandan sonra da gitara tapa bilmirdim. Televizorda gitara görəndə ağlayırdım. Sonra bir tanışımın köhnə gitarasını aldım. Toylara getməyə başladım. Çörək pulumu bu yolla qazanırdım” – deyərək Valeh söyləyir.

Bu, bir Xocalı sakininin acı həyat hekayəsi idi. Odur ki, Xocalı naləsi, Xocalı harayı bəşər tarixinin ən dəhşətli faciəsi kimi heç vaxt yaddaşlardan silinməyəcək. Xocalıda tökülən qanlar bu torpağın üstündə açılan çiçəklərin rəngidir. İllər ötüb keçəcək, nə Xocalı dərdi, nə də xocalılıların naləsi yaddan çıxmıyacaq.

44 günlük Vətən müharibəsində Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılan şanlı Zəfər və 2023-cü il sentyabrın 19-20-də lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində Xocalı separatçılarından tam təmizləndi. Şəhidlərimizin, Xocalının günahsız qurbanlarının qisasını alındı. Bu haqq döyüşündə tarix yazan Azərbaycan Ordusu tərəfindən məhv edilən düşmən qüvvələri içərisində Xocalı soyqırımının cəlladları da var idi. Xocalıda, eləcə də Qarabağ uğrunda həlak olan bütün şəhidlərimizin ruhu əbədi rahatlığa qovuşdu.

Müsfiq MİRZƏ
XQ